

**Konwencja w sprawie likwidacji
wszelkich form dyskryminacji
kobiet**

Dystr.: Ogólna
7 listopada 2014

Język oryginału: angielski

**Komitet ds. Likwidacji Dyskryminacji
Kobiet**

**Uwagi końcowe dotyczące połączonego siódmego i ósmego
sprawozdania okresowego Polski***

1. Komitet zajął się połączonym siódmym i ósmym sprawozdaniem okresowym Polski (CEDAW/C/POL/7-8) podczas 1249. i 1250. spotkania zorganizowanych 22 października 2014 roku (zob. CEDAW/C/SR.1249 i 1250). Opracowaną przez Komitet listę kwestii i pytań można znaleźć w CEDAW/C/POL/Q/7-8, a odpowiedzi Polski w CEDAW/C/POL/Q/7-8/Add.1.

A. Wstęp

2. Komitet docenia fakt, że Państwo-Strona przedłożyło połączone siódme i ósme sprawozdanie okresowe, które było ogólnie zgodne z wytycznymi Komitetu dotyczącymi przygotowywania sprawozdań okresowych. Wyraża również swoją wdzięczność za pisemną odpowiedź Państwa-Strony na kwestie i pytania podniesione przez przedsesyjną grupę roboczą. Komitet przyjmuje również ustną prezentację przedstawioną przez delegację i dodatkowe wyjaśnienia udzielone w odpowiedzi na pytania zadane ustnie przez Komitet.

3. Komitet chwali wysoki poziom reprezentowany przez delegację Państwa-Strony, której przewodziła p. Małgorzata Fuszara, sekretarz stanu w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów oraz Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania, i która składała się z przedstawicieli różnych ministerstw i agencji rządowych oraz Stałego Przedstawicielstwa Rzeczypospolitej Polskiej przy Biurze Organizacji Narodów Zjednoczonych w Genewie. Komitet wyraża swoją wdzięczność za konstruktywny dialog prowadzony przez delegację i Komitet.

B. Pozytywne strony

4. Komitet z radością przyjmuje informację o postępach, jakich dokonano od czasu oceny w 2007 roku połączonego czwartego i piątego (CEDAW/C/POL/4-5) oraz szóstego (CEDAW/C/POL/6) sprawozdania okresowego Państwa-Strony pod względem reform prawnych, w szczególności przyjęcia:

---

* Przyjęte przez Komitet podczas pięćdziesiątej dziewiątej sesji (20 października - 7 listopada 2014).

(a) w maju 2014 roku Ustawy o cudzoziemcach, która umożliwiła cudzoziemkom z różnych kategorii na zalegalizowanie ich pobytu w Polsce, rozszerzając przy tym zakres ochrony o ofiary handlu ludźmi;

(b) w 2013 roku zmian w Kodeksie karnym i Kodeksie postępowania karnego, które miały na celu udoskonalenie ścigania przestępstwa gwałtu przy jednoczesnym wyeliminowaniu wtórnej wiktyimizacji ofiar przemocy seksualnej;

(c) w 2011 roku poprawek do Kodeksu wyborczego, które wprowadziły 35-procentowe kwoty w zakresie obecności przedstawicieli obu płci na listach wyborczych w wyborach do władz miast i gmin, powiatów, województw, kraju i do Parlamentu Europejskiego;

(d) w kwietniu 2011 roku Ustawy o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3, która miała na celu ułatwienie dostępu do instytucjonalnej opieki nad dziećmi, ułatwiając w ten sposób pogodzenie życia zawodowego z rodzinnym;

(e) w 2010 roku Ustawy w sprawie równego traktowania, mającej na celu zagwarantowanie równego traktowania bez względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, religię, wiarę, poglądy, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną; oraz

(f) zmian w Kodeksie karnym polegających na wprowadzeniu definicji handlu ludźmi i penalizacji podejmowania przygotowań do tego przestępstwa.

5. Komitet z radością przyjmuje informację o podjęciu przez Państwo-Stronę starań w kierunku udoskonalenia swoich ram instytucjonalno-politycznych w celu szybszej eliminacji dyskryminacji kobiet i promocji równości płci, takich jak przyjęcie:

(a) Krajowego Programu Działań na Rzecz Równego Traktowania na lata 2013-2016, w tym powołania Pełnomocników Wojewody ds. Równego Traktowania oraz Koordynatorów ds. Równego Traktowania we wszystkich ministerstwach;

(b) Krajowego programu działań przeciwko handlowi ludźmi na lata 2013-2015; oraz

(c) Strategii Regulacyjnej na lata 2014 - 2016 Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, która ma na celu przeciwdziałanie medialnej stereotypizacji ról społecznych kobiet.

6. Komitet z radością przyjmuje wiadomość, że od czasu oceny poprzedniego sprawozdania Państwo-Strona ratyfikowała lub przystąpiła do następujących instrumentów międzynarodowych:

(a) Drugiego Protokołu fakultatywnego do Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych dotyczącego zniesienia kary śmierci - 25 kwietnia 2014 roku;

(b) Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych - 25 października 2012 roku;

C. Podstawowe obszary będące przedmiotem obaw i rekomendacji

Parlament

7. Komitet podkreśla kluczową rolę organów legislacyjnych w zapewnieniu pełnego wdrożenia Konwencji (zob. oświadczenie Komitetu w sprawie jego relacji z parlamentarzystami, przyjęte na czterdziestej piątej sesji w 2008 roku). Zachęca Parlament (Sejm) wraz z jego mandatem do podjęcia niezbędnych kroków dotyczących wdrożenia niniejszych uwag końcowych do następnego okresu sprawozdawczego w ramach Konwencji.

Widoczność Konwencji, Protokół fakultatywny i rekomendacje ogólne Komitetu

8. Komitet odnotowuje informację, że Konwencja jest ogólnie traktowana przez sądy jako źródło prawa i że uwagi końcowe Komitetu trafiają do odpowiednich ministerstw, władz i organizacji pozarządowych. Jednak Komitet jest zaniepokojony doniesieniami o niewystarczającej ogólnej świadomości na temat Konwencji, procedur określonych w Protokole fakultatywnym w zakresie zgłaszania przypadków naruszenia praw kobiet, rekomendacji ogólnych Komitetu oraz Opinii i rekomendacji Komitetu w sprawie indywidualnych komunikatów i zapytań.

9. Komitet rekomenduje, aby Państwo-Strona:

(a) upowszechniało Konwencję, Protokół fakultatywny i rekomendacje ogólne Komitetu we wszystkich częściach społeczeństwa oraz ułatwiło dostęp do informacji na temat opinii i rekomendacji Komitetu w sprawie indywidualnych komunikatów i zapytań, w tym poprzez programy poszerzania wiedzy dla prawników, sędziów, prokuratorów, policji i innych przedstawicieli organów ścigania; oraz

(b) poprawiło świadomość kobiet na temat ich praw wynikających z Konwencji oraz dostępnych środków prawnych na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym przez kampanie informacyjne i media.

Ramy prawne

10. Komitet z radością przyjmuje wiadomość na temat licznych starań legislacyjnych podejmowanych przez Rząd. Wyraża jednak zaniepokojenie, że Ustawa z dnia 3 grudnia 2010 roku w sprawie równego traktowania nie zapewnia ochrony przed dyskryminacją ze względu na płeć w takich obszarach, jak edukacja, opieka zdrowotna oraz życie prywatne i rodzinne oraz, że wobec braku definicji prawnej stosownych form dyskryminacji, ustawa ta niewystarczająco chroni kobiety przed dyskryminacją wielokrotną i krzyżową ze względu na pochodzenie etniczne, wiek, niepełnosprawność i inne powody. Komitet zauważa, że Konwencja jest bezpośrednio stosowana w sądach krajowych. Wyraża jednak żal z powodu braku wystarczających informacji na temat stosownego orzecznictwa.

11. Komitet zaleca Państwu-Stronie dokonanie zmiany Ustawy w sprawie równego traktowania w celu zagwarantowania, że prawodawstwo przeciwdziałające dyskryminacji zawiera definicję dyskryminacji kobiet zgodną z art. 1 Konwencji, obejmującą wszystkie obszary Konwencji i wyraźnie zakazującą dyskryminacji ze względu na płeć oraz dyskryminacji wielokrotnej i krzyżowej. Komitet zaleca, aby Państwo-Strona zbierało i upowszechniało informacje na temat spraw, w których Konwencja została przywołana lub bezpośrednio zastosowana przez sądy krajowe.

Dostęp do wymiaru sprawiedliwości i mechanizmy skargi prawnej

12. Komitet z przykrością zauważa, że nie udzielono wystarczających informacji na temat skutecznych mechanizmów skargi prawnej dostępnych dla kobiet, które doświadczyły dyskryminacji ze względu na płeć w innych obszarach niż zatrudnienie, a także nie przedstawiono informacji na temat wyników takich instrumentów. Komitet jest szczególnie zaniepokojony rzekomo niską liczbą skarg dotyczących dyskryminacji ze względu na płeć, w których przyznano odszkodowanie.

13. Komitet rekomenduje, aby Państwo-Strona zapewniło dostęp do skutecznych środków prawnych kobietom, które doświadczyły dyskryminacji ze względu na płeć, aby umożliwić im dochodzenie zadośćuczynienia i odszkodowania. Zaleca również, aby Państwo-Strona zbierało i upowszechniało informacje na temat liczby i rodzaju wniesionych skarg i udzielonego zadośćuczynienia.

Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich

14. Komitet jest zaniepokojony brakiem skarg dotyczących molestowania seksualnego w miejscu pracy, ograniczonym zastosowaniem sankcji administracyjnych i środków zadośćuczynienia w sprawach dotyczących dyskryminacji ze względu na płeć oraz braku danych w podziale ze względu na płeć na temat skarg dotyczących dyskryminacji wniesionych do Rzecznika Praw Obywatelskich. Komitet ma również obawy w zakresie ograniczonego finansowania i kapitału ludzkiego dostępnego dla Rzecznika Praw Obywatelskich.

15. Komitet rekomenduje, aby Państwo-Strona:

(a) **podjęło środki w celu usunięcia przeszkód stojących na drodze do zgłaszania molestowania seksualnego w miejscu pracy do Rzecznika Praw Obywatelskich;**

(b) **zapewniło skuteczne stosowanie przez Rzecznika Praw Obywatelskich sankcji administracyjnych i przepisów dotyczących zadośćuczynienia w sprawach dyskryminacji ze względu na płeć; oraz**

(c) **zapewniło Biuru Rzecznika Praw Obywatelskich wystarczające zasoby finansowe i ludzkie, dzięki czemu będzie mogło w pełni realizować swój mandat w zakresie ochrony praw kobiet i promocji równości płci zgodnie z Zasadami paryskimi (załączonych do Rezolucji Zgromadzenia Ogólnego nr 48/134 z dnia 20 grudnia 1993).**

Krajowy mechanizm na rzecz awansu kobiet

16. Komitet zauważa, że mandat Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania wraz z Pełnomocnikami Wojewodów ds. Równego Traktowania oraz Koordynatorami ds. Równego Traktowania we wszystkich ministerstwach stanowią krajowy mechanizm na rzecz równego traktowania i obejmują eliminację dyskryminacji kobiet. Komitet powtarza swoje obawy, że od 2006 roku w Polsce nie ma oddzielnego organu władzy rządowej odpowiedzialnego wyłącznie za polityki dotyczące równości płci. Komitet jest również zaniepokojony brakiem środków i oddzielnego budżetu dla Pełnomocnika Rządu. Komitet zauważa dalej z zaniepokojeniem brak mechanizmu koordynacji gender mainstreamingu na wszystkich poziomach.

17. Komitet rekomenduje, aby Państwo-Strona:

(a) **wzmocniło mandat i autorytet Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania oraz zapewniło mu warunki umożliwiające realizację polityk dotyczących równości płci oraz dopilnowało wprowadzenia strategii gender mainstreaming we wszystkich ministerstwach i agencjach rządowych oraz na poziomie władz lokalnych;**

(b) **zwiększyło zasoby finansowe i ludzkie Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania, przydzielając mu oddzielny budżet w celu wsparcia podejmowanych przez niego działań i programów na rzecz równości płci oraz zapewnienia skutecznej koordynacji rządowych polityk w sprawie równości płci, a także dopilnowało, aby każde ministerstwo stworzyło specjalny budżet na skuteczne wdrożenie Krajowego Programu Działań na Rzecz Równego Traktowania.**

18. Komitet jest zaniepokojony, że Krajowy Program Działania na Rzecz Równego Traktowania na lata 2013-2016, który zastąpił poprzedni Krajowy Program Działań na rzecz Kobiet, w niewystarczający sposób skupia się na prawach kobiet i ich ochronie przed dyskryminacją. Komitet ubolewa nad brakiem wystarczającej informacji na temat monitoringu i oceny wpływu Krajowego Programu Działań. Komitet zauważa niewystarczające finansowanie organizacji pozarządowych broniących praw kobiet oraz ich ograniczone zaangażowanie w opracowanie i ocenę Krajowego Programu Działań.

19. **Komitet rekomenduje, aby Państwo-Strona:**

(a) oceniło zakres, w jakim neutralność w aspekcie płci przewidziana w Krajowym Programie Działania na Rzecz Równego Traktowania nie usuwa istniejących wcześniej nierówności między płciami (zob. Ogólna rekomendacja nr 28 (2010) w sprawie podstawowych obowiązków Państw-Stron wynikających z art. 2 Konwencji CEDAW, paragraf 16) oraz dokonało stosownej poprawy;

(b) skutecznie monitorowało i oceniało wpływ oraz wyniki realizacji Krajowego Programu Działań we wszystkich obszarach Państwa-Strony, opierając się na celach i wskaźnikach z określonym horyzontem czasowym, a także dostosowało swoje priorytety w zależności od potrzeb i w bliskiej współpracy z pozarządowymi organizacjami kobiecymi i na tej podstawie opracowało instrumenty, które będą stosowane po roku 2016

(c) przekazywało adekwatne fundusze na rzecz organizacji pozarządowych działających na rzecz praw kobiet oraz zwiększało swoje zaangażowanie w Krajowy Program Działań oraz wszelkie inne środki, programy lub projekty, które zostaną przyjęte w przyszłości.

Tymczasowe środki specjalne

20. Komitet jest zaniepokojony brakiem informacji na temat stosowania tymczasowych środków specjalnych w różnych obszarach objętych Konwencją, co może odzwierciedlać niewystarczającą wiedzę na temat charakteru i celu takich środków.

21. **Komitet zaleca, aby Państwo-Strona przyjęło tymczasowe środki specjalne mające na celu promocję rzeczywistej równości kobiet i mężczyzn w obszarach takich jak edukacja, zatrudnienie i udział w życiu politycznym i publicznym oraz skupienie się na sytuacji kobiet znajdujących się w niekorzystnej sytuacji we wszystkich obszarach objętych Konwencją. Komitet zaleca ustalenie procedury przyjmowania i stosowania takich środków. Komitet wzywa Państwo-Stronę do zapoznania wszystkich stosownych urzędników z koncepcją tymczasowych środków specjalnych oraz podjęcia działań na rzecz zwiększenia skali ich stosowania zgodnie z art. 4 (1) Konwencji oraz Ogólnej rekomendacji Komitetu nr 25 (2004) w sprawie tymczasowych środków specjalnych.**

Stereotypy

22. Komitet zauważa wysiłki władz państwowych mające na celu zapobieganie stereotypizacji społecznych ról kobiet i mężczyzn w mediach i ogólnie w społeczeństwie. Jednak przypomina swoje obawy dotyczące utrzymywania się głęboko zakorzenionych stereotypów dotyczących ról i obowiązków kobiet i mężczyzn w rodzinach i społeczeństwie, które nadal są obecne w mediach, materiałach edukacyjnych oraz przejawiają się w tradycyjnych wyborach drogi kształcenia dokonywanych przez kobiety, ich niekorzystnej sytuacji na rynku pracy i szeroko rozpowszechnionej przemocy wobec kobiet. Komitet jest szczególnie zaniepokojony zgłoszonym coraz częstszym przedstawianiem stereotypowego i czasem poniżającego wizerunku kobiet w mediach, utrwalającego przemoc seksualną, w tym gwałt, oraz brakiem przeglądu podręczników. Jego obawy wzbudza również brak środków przeciwdziałających kampanii przeciwko „ideologii gender” prowadzonej przez polski kościół katolicki. Komitet wskazuje na ograniczoną skuteczność (jeśli nie na brak jakiegokolwiek skuteczności) środków przeciwdziałających negatywnym stereotypom określającym Romów, osoby LGBTI oraz niepełnosprawne kobiety.

23. **Komitet rekomenduje, aby Państwo-Strona:**

(a) włączyło eliminację stereotypów płciowych jako kluczowy priorytet Krajowego Programu Działań na Rzecz Równego Traktowania, w szczególności tych, które utrwalają przemoc seksualną, w tym gwałt;

(b) dokonało w priorytetowym trybie przeglądu podręczników i materiałów na wszystkich poziomach edukacji, usuwając dyskryminujące stereotypy płciowe;

(c) zachęciło media do przedstawiania pozytywnego wizerunku kobiet oraz równego statusu kobiet i mężczyzn w życiu prywatnym i publicznym oraz regularnie monitorowało i oceniało takie przedstawianie z pomocą Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji oraz Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów;

(d) podjęło środki promujące równe prawa kobiet i unicestwiająca wysiłki podejmowane przez różne podmioty, w tym kościół katolicki, które bagatelizują lub degradują dążenie do równości płci poprzez określanie takich środków mianem ideologii; oraz

(e) oceniło i wzmocniło środki przeciwdziałające negatywnym stereotypom dotyczącym Romów, osób LGBTI oraz niepełnosprawnych kobiet.

Przemoc wobec kobiet, w tym przemoc domowa

24. Komitet zauważa, że w grudniu 2012 roku Państwo-Strona podpisało Konwencję Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej. Jest jednak zaniepokojony powszechnym występowaniem w Państwie-Stronie przemocy wobec kobiet oraz brakiem kompleksowej strategii mającej na celu wyeliminowanie wszelkich form uwarunkowanej płcią przemocy wobec kobiet. Szczególnie niepokojąca jest utrzymująca się luka prawna, ograniczona skuteczność nakazów ochrony oraz niska liczba oskarżeń i wyroków w sprawach przemocy domowej, która wynika z niewystarczającej ochrony kobiet będących ofiarami przemocy.

25. Przypominając swoją poprzednią rekomendację (CEDAW/C/POL/CO/6, par. 19) oraz Ogólną rekomendację nr 19 (1994) w sprawie przemocy wobec kobiet, Komitet zaleca Państwu-Stronie, aby:

(a) przyspieszyło ratyfikację Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej oraz harmonizację legislacji z Konwencją;

(b) przyjęło kompleksową strategię zapobiegania i eliminacji wszelkich form przemocy wobec kobiet, w tym kobiet starszych i niepełnosprawnych, w życiu publicznym i prywatnym oraz stworzyło odpowiedni mechanizm koordynacji i monitoringu, aby skutecznie zapobiegać i eliminować wszelkie formy przemocy wobec kobiet;

(c) zmieniło Kodeks karny szczególnie pod kątem kryminalizacji przemocy domowej i gwałtu małżeńskiego oraz wprowadzenia definicji „przemocy wobec kobiet” do Ustawy w sprawie przeciwdziałania przemocy domowej oraz dopilnowało wdrożenia i realizacji stosownych przepisów prawa i polityk w sposób gwarantujący równość płci;

(d) skutecznie wdrożyło i monitorowało wykonywanie nakazów ochrony przed sprawcami w szczególności przemocy domowej;

(e) systematycznie wszczynало postępowanie karne, zakończyło stosowanie mediacji w przypadku ofiar przemocy domowej oraz ścigało i karało sprawców takich czynów;

(f) utrzymywało ośrodki interwencji kryzysowej oraz ośrodki oferujące ochronę i pomoc kobietom, które padły ofiarą przemocy, oraz zagwarantowało

odpowiednią pod względem lokalizacji geograficznej sieć schronisk oraz miejsc udzielających ofiarom pomocy prawnej oraz innej; oraz

(g) regularnie zbierało, analizowało i publikowało dane na temat zgłoszonych, dochodzonych i wnoszonych do sądu przypadków przemocy wobec kobiet i dziewcząt.

Handel ludźmi i czerpanie korzyści z prostytucji

26. Komitet zauważa środki legislacyjne i polityczne podjęte przez Państwo-Stronę w celu przeciwdziałania handlowi ludźmi oraz różne środki pomocy ofiarom tego przestępstwa. Mimo to jest zaniepokojony ograniczonymi danymi na temat skali i celu handlu ludźmi, brakiem informacji na temat pochodzenia ofiar oraz ograniczoną oceną podjętych środków. Komitet wyraża również swoje obawy co do niskiej liczby oskarżeń i wyroków wobec osób dopuszczających się handlu ludźmi i zmuszających osoby trzecie do prostytucji oraz ograniczonym szkoleniem funkcjonariuszy organów ścigania z zakresu metod prowadzenia dochodzenia uwzględniających problematykę płci. Komitet ubolewa również nad brakiem informacji na temat skali prostytucji i ograniczoną liczbą środków podejmowanych przez Państwo-Stronę w celu zmniejszenia popytu na prostytucję oraz stworzenia alternatywnych możliwości zarobkowych dla kobiet, które chcą porzucić prostytucję.

27. **Komitet rekomenduje, aby Państwo-Strona:**

(a) **gromadziło i upowszechniało dane statystyczne na temat handlu ludźmi oraz krajów pochodzenia ofiar i krajów docelowych handlu;**

(b) **systematycznie monitorowało i oceniało wpływ środków podjętych w celu przeciwdziałania handlowi ludźmi;**

(c) **doprowadziło do wczesnego i właściwego ustalenia kobiet i dziewcząt, które padły ofiarą handlu ludźmi oraz zagwarantowało im dostęp do opieki medycznej, pomocy prawnej i psychologicznej oraz programów rehabilitacji i reintegracji, bez względu na to, czy mogą lub chcą zeznawać przeciwko osobom zajmującym się handlem ludźmi;**

(d) **zagwarantowało skuteczne skarżenie i karanie sprawców handlu ludźmi;**

(e) **szkoliło sędziów, prokuratorów, policję, urzędników imigracyjnych i pracowników socjalnych w zakresie uwzględniających problematykę płci sposobów postępowania z ofiarami handlu ludźmi;**

(f) **zajął się głęboko zakorzenionymi przyczynami handlu ludźmi oraz przymusowej prostytucji poprzez większą promocję szans edukacyjnych i możliwości zarobkowych dla kobiet i dziewcząt, minimalizując w ten sposób ich podatność na wykorzystanie; oraz**

(g) **zajął się stroną popytu na prostytucję i zbierało informacje na temat skali prostytucji.**

Uczestnictwo w życiu politycznym i publicznym

28. Komitet zauważa wysoki udział kobiet w służbie cywilnej Państwa-Strony i w sądach pierwszej instancji, a także fakt, że obecnie funkcję premiera pełni kobieta, a pięciu ministrów w jej rządzie to również kobiety. Mimo to jest zaniepokojony, że z wyjątkiem kwot dotyczących list wyborczych i kilku prób promowania obecności kobiet w zarządach spółek publicznych, nie są stosowane żadne specjalne środki w ramach kompleksowej strategii zwalczania niewystarczającej obecności kobiet w życiu publicznym i na stanowiskach decyzyjnych, w tym w parlamencie (kobiety stanowią 24% posłów i 13%

senatorów), władzach lokalnych i regionalnych (kobiety stanowią 25%), różnych poziomach władz wykonawczych i w sądach apelacyjnych.

29. **Zgodnie z Ogólną rekomendacją nr 23 (1997) w sprawie obecności kobiet w życiu politycznym i publicznym, Komitet zachęca Państwo-Stronę do:**

(a) zmiany Kodeksu wyborczego pod kątem naprzemiennego umieszczania kobiet i mężczyzn na listach wyborczych (tzw. „system suwakowy”) w celu uzyskania równości;

(b) przyjęcia tymczasowych środków specjalnych zgodnie z art. 4 (1) Konwencji oraz Ogólną rekomendacją Komitetu nr 25 (2004) w sprawie tymczasowych środków specjalnych, w tym kwot, danych porównawczych z określonymi ramami czasowymi oraz szkoleń, które pozwolą kobietom na równy i pełen udział w życiu politycznym i publicznym i zajmowanie stanowisk decyzyjnych, w tym w wymiarze sprawiedliwości, pełnienie funkcji kierowniczych na wszystkich poziomach oraz w organizacjach międzynarodowych.

Edukacja

30. Komitet przyjmuje do wiadomości reformy krajowego programu kształcenia podstawowego, które obejmują środki wyrównujące szanse kobiet i mężczyzn. Jednak pozostaje zaniepokojony barierami strukturalnymi negatywnie wpływającymi na podejmowanie przez dziewczęta i kobiety kształcenia w nietradycyjnych kierunkach edukacyjnych i zawodowych, segregacją ze względu na płeć w systemie oświaty potwierdzoną różnicami w liczbie szkół męskich i żeńskich, brakiem obowiązkowej, kompleksowej i dostosowanej do wieku edukacji na temat zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego w programach nauczania oraz niewielką liczbą kobiet na stanowiskach kierowniczych w instytucjach edukacyjnych i wśród profesorów. Komitet wyraża również swoje zaniepokojenie ciągłym umieszczaniem dziewcząt romskich w szkołach i klasach specjalnych, wysokim odsetkiem przerwania edukacji przez dziewczęta romskie na poziomie kształcenia podstawowego oraz ich niską frekwencją w szkole.

31. **Komitet rekomenduje, aby Państwo-Strona:**

(a) wyeliminowało bariery strukturalne oraz negatywne stereotypy, które potencjalnie zniechęcają dziewczęta od podjęcia kształcenia w nietradycyjnych obszarach edukacyjnych i zawodowych na wszystkich szczeblach edukacji;

(b) rozważyło przyjęcie tymczasowych środków specjalnych mających na celu zachęcić dziewczęta do rozwoju w kierunkach technicznych i przyspieszyć mianowanie kobiet na stanowiska akademickie;

(c) zapewniło obowiązkową, kompleksową, dostosowaną do wieku i prowadzoną przez odpowiednio wyszkolony personel edukację na temat zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego i praw dziewcząt i chłopców w ramach standardowych programów nauczania, w tym na temat odpowiedzialnych zachowań seksualnych, zapobiegania wczesnym ciążom oraz chorobom przenoszonym drogą płciową;

(d) zagwarantowało przyjmowanie dziewcząt romskich do standardowych klas w szkołach podstawowych zamiast do szkół lub klas dla dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych; oraz

(e) ograniczyło wysoki wskaźnik przerywania kształcenia podstawowego przez dziewczęta pochodzenia romskiego, podejmowało skuteczne środki w celu zatrzymania dziewcząt romskich w szkołach oraz zwiększenia ich zainteresowania edukacją ponadpodstawową poprzez tymczasowe środki specjalne i wsparcie takie jak stypendia i bezpłatne podręczniki.

Zatrudnienie

32. Komitet jest zaniepokojony dominującą poziomą i pionową segregacją kobiet i mężczyzn na rynku pracy, a w szczególności skupieniem kobiet w niskopłatnych sektorach zatrudnienia, szczególnie oferujących niestabilne zatrudnienie, ograniczonym udziałem kobiet w zatrudnieniu (53,4%), brakiem doradztwa zawodowego dla dziewcząt i kobiet w zakresie nietradycyjnych wyborów edukacyjnych i zawodowych i możliwości rozwoju kariery oraz niestosowaniem zasady „równa płaca za równą pracę”. Wyraża również swoje obawy z powodu ograniczonego mandatu inspekcji pracy w zakresie przeprowadzania dochodzenia w przypadkach dyskryminacji ze względu na płeć, a w szczególności molestowania seksualnego, oraz różnic w dostępie do opieki nad dziećmi na obszarach miejskich i wiejskich.

33. **Komitet rekomenduje, aby Państwo-Strona:**

(a) **wyeliminowało poziomą i pionową segregację kobiet i mężczyzn na rynku pracy, w tym przez przyjęcie tymczasowych środków specjalnych mających na celu promocję dostępu kobiet, w szczególności młodych, do zatrudnienia, oraz dokonało przeglądu swoich polityk w celu rozpoczęcia promocji równych szans i równego traktowania kobiet w miejscu zatrudnienia, w tym możliwości rozwoju kariery, a także ograniczyło zagrożenie kobiet niestabilnością zatrudnienia.**

(b) **rozwickało programy wsparcia, w tym doradztwo dla dziewcząt i kobiet w zakresie nietradycyjnych wyborów edukacyjnych i zawodowych oraz możliwości rozwoju kariery, np. w obszarze nauki i technologii;**

(c) **dopilnowało równego wynagradzania za pracę o takiej samej wartości, w tym poprzez obowiązkowe programy w zakresie równości dla pracodawców z sektora publicznego i prywatnego oraz inspekcję pracy oraz zajęło się ograniczoną skutecznością przepisów prawnych dotyczących wynagrodzenia, w szczególności poprzez opracowanie metodologii oceny różnic w wynagrodzeniu w firmach oraz zwiększanie świadomości wśród stowarzyszeń pracodawców oraz związków zawodowych działających w Państwie-Stronie.**

(d) **wzmocniło uprawnienia inspekcji pracy w zakresie prowadzenia skutecznego dochodzenia w sprawach dotyczących dyskryminacji ze względu na płeć, a w szczególności wykorzystywania seksualnego, w tym poprzez zajęcie się kwestią warunków ujawnienia informacji na temat skarg i ich autorów oraz**

(e) **zmniejszyło różnice w dostępie do opieki nad dziećmi istniejące pomiędzy obszarami miejskimi i wiejskimi, w tym poprzez odwrócenie trendu zamykania placówek przedszkolnych.**

34. Komitet zauważa środki podjęte w celu promocji udziału kobiet w zarządach i radach nadzorczych spółek prywatnych, jest jednak zaniepokojony faktem, że kobiety stanowią mniej niż 15% członków zarządów i rad nadzorczych.

35. **Komitet zaleca Państwu-Stronie podjęcie środków mających na celu doprowadzenie do równego i pełnego udziału kobiet w podejmowaniu decyzji w sferze ekonomicznej, w szczególności w zarządach i radach nadzorczych spółek notowanych na giełdzie oraz spółek należących do skarbu państwa.**

Zdrowie

36. Komitet przypomina swoje obawy dotyczące wysokiej liczby aborcji, w większości nielegalnej ze względu na surowe przepisy prawne zawarte w Ustawie z 1993 roku o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży. Komitet jest również zaniepokojony restrykcyjnym stosowaniem tego prawa oraz powszechnością - lub nadużywaniem - klauzuli sumienia wśród personelu medycznego. Wyraża również swoje zaniepokojenie brakiem oficjalnych danych i badań na temat dużej

skali nielegalnych i niebezpiecznych aborcji w Polsce. Komitet zauważa wysiłki podejmowane w celu udoskonalenia Ustawy o prawach pacjenta, w tym nowych ram czasowych na rozpatrywanie skarg, ale uważa, że to nie rozwiąże problemów, z jakimi muszą zmierzyć się kobiety w przypadku niechcianej ciąży. Komitet jest również zaniepokojony ograniczonym dostępem do nowoczesnych środków antykoncepcyjnych, w tym barierami napotykanymi przez nastoletnie dziewczęta w dostępie do informacji i usług z zakresu zdrowia reprodukcyjnego, w tym antykoncepcji.

37. Komitet rekomenduje, aby Państwo-Strona:

(a) poprawiło dostęp kobiet do opieki zdrowotnej, w szczególności do usług z zakresu zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego, w tym zmianę Ustawy z 1993 roku o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży, aby stworzyć mniej restrykcyjne warunki, których spełnienie pozwala na przeprowadzenie aborcji;

(b) ustaliło jasne standardy w zakresie jednolitej i nierestrykcyjnej interpretacji warunków legalnego przerywania ciąży, tak aby kobiety miały do niego dostęp bez ograniczeń wynikających z nadmiernego stosowania tzw. klauzuli sumienia przez lekarzy i instytucje systemu zdrowia oraz zapewniło skuteczne środki pozwalające na kwestionowanie odmów przeprowadzenia zabiegu usunięcia ciąży w ramach zmiany Ustawy o prawach pacjenta;

(c) zgodnie ze wcześniejszymi rekomendacjami (CEDAW/C/POL/CO/6, par. 25) zleciło, wspierało i finansowało badania i zbieranie danych na temat zakresu, przyczyn i konsekwencji wiążącego się z licznymi niebezpieczeństwami nielegalnego przerywania ciąży oraz jego wpływu na zdrowie i życie kobiet, co pozwoli na zebranie dowodów pozwalających na dokonanie zmian w prawie;

(d) zagwarantowało dostępność i przystępność nowoczesnych środków antykoncepcyjnych dla kobiet i dziewcząt, w tym kobiet z obszarów wiejskich, poprzez refundację nowoczesnych i skutecznych metod zapobiegania ciąży w ramach publicznego systemu opieki zdrowotnej; oraz

(e) zapewniło wolny dostęp do usług z zakresu zdrowia reprodukcyjnego oraz antykoncepcji dla nastoletnich dziewcząt.

Kobiety z obszarów wiejskich

38. Komitet zauważa przygotowany w Państwie-Stronie Program rozwoju obszarów wiejskich na lata 2007-2013. Jednak jest zaniepokojony faktem, że kobiety z obszarów wiejskich nadal mają ograniczony dostęp do usług opieki zdrowotnej, edukacji, zatrudnienia i usług socjalnych, a także do udziału w procesie podejmowania decyzji na szczeblu lokalnym.

39. Komitet rekomenduje Państwu-Stronie rozwinięcie kompleksowych polityk i programów ukierunkowanych na ekonomiczne i polityczne usamodzielnienie kobiet z obszarów wiejskich oraz zapewnienie im dostępu do usług służby zdrowia, edukacji, zatrudnienia i usług socjalnych oraz ułatwienie im udziału w procesach podejmowania decyzji na szczeblu lokalnym, w szczególności w radach wojewódzkich izb rolniczych, co pozwoli im na podjęcie tematu wysokiego ryzyka ubóstwa wśród kobiet z obszarów wiejskich.

Grupy kobiet znajdujących się w niekorzystnej sytuacji

40. Komitet jest zaniepokojony niewystarczającym udziałem w życiu politycznym i publicznym kobiet z grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji, np. kobiet pochodzenia romskiego, kobiet z innych mniejszości etnicznych, kobiet niepełnosprawnych.

41. Komitet rekomenduje, aby Państwo-Strona przyjęło tymczasowe środki specjalne mające na celu doprowadzenie do równego i pełnego udziału kobiet z grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji, w tym kobiet pochodzenia romskiego, kobiet z innych mniejszości etnicznych, kobiet niepełnosprawnych w życiu politycznym i publicznym oraz w podejmowaniu decyzji na różnych poziomach.

Małżeństwo i relacje rodzinne

42. Komitet zauważa, że automatycznym małżeńskim ustrojem majątkowym w Państwie-Stronie jest małżeńska wspólność majątkowa i docenia ramy prawne, które uznają niefinansowy wkład we własność małżeńską. Ma jednak obawy dotyczące faktu, że wina jednego z małżonków może mieć konsekwencje finansowe, w tym skutkować odszkodowaniem lub utratą alimentów dla byłego małżonka.

43. Komitet wzywa Państwo-Stronę do dokonania przeglądu swoich przepisów dotyczących konsekwencji ekonomicznych rozwodu w świetle Ogólnej Rekomendacji Nr 29 (2013) w sprawie konsekwencji ekonomicznych małżeństwa, stosunków rodzinnych i ich rozpadu oraz dążenia do rozdzielenia zasad i procedur określonych dla postępowania w przypadku rozpadu małżeństwa od zasad odnoszących się do ekonomicznych kwestii takiego rozpadu.

Dane statystyczne

44. Komitet ubolewa nad ograniczoną dostępnością danych statystycznych w podziale ze względu na płeć, wiek oraz miejsce zamieszkania (miasto lub wieś), która utrudnia Komitetowi ocenę postępu i długoterminowych trendów dotyczących faktycznej sytuacji kobiet oraz ich dostępu do przysługujących im praw we wszystkich obszarach objętych Konwencją.

45. Komitet wzywa Państwo-Stronę do poprawy w kwestii zbierania i analizowania danych w podziale ze względu na płeć, wiek oraz miejsce zamieszkania (miasto lub wieś) we wszystkich obszarach objętych Konwencją, co pozwoli na dokładniejszą ocenę faktycznej sytuacji kobiet i korzystania przez nie z przysługujących im praw człowieka, do określenia trendów długoterminowych, w tym przypadków dyskryminacji wielokrotnej i krzyżowej oraz do opracowania i wdrożenia polityk i programów mających na celu promocję równości płci. Wzywa również Państwo-Stronę do monitorowania za pomocą mierzalnych wskaźników wpływu przepisów prawa, polityk i programów działania oraz oceny osiągniętego postępu w kierunku zrealizowania faktycznej równości kobiet. Komitet zwraca się do Państwa-Strony z prośbą o zawarcie takich danych i analizy w następnym sprawozdaniu.

Pekińska deklaracja i platforma działania

46. Komitet wzywa Państwo-Stronę do wykorzystania Pekińskiej deklaracji i platformy działania przy okazji dążenia do realizacji zapisów Konwencji.

Rozpowszechnianie

47. Komitet przypomina obowiązek Państwa-Strony w zakresie systematycznej i ciągłej realizacji zapisów Konwencji. Zaleca mu priorytetowe potraktowanie procesu wdrożenia niniejszych uwag końcowych oraz rekomendacji do czasu złożenia kolejnego sprawozdania okresowego. Z tego powodu Komitet wzywa do rozpowszechnienia w stosownym czasie uwag końcowych w języku urzędowym (językach urzędowych) Państwa-Strony wśród odpowiednich instytucji państwowych na wszystkich szczeblach (krajowym, regionalnym i lokalnym), w szczególności przekazania ich Rządowi, ministrom, Parlamentowi (Sejmowi) oraz instytucjom wymiaru sprawiedliwości, dzięki czemu możliwe będzie ich pełne wdrożenie. Zachęca

Państwo-Stronę do współpracy ze wszystkimi zainteresowanymi stronami takimi jak stowarzyszenia pracodawców, związki zawodowe oraz organizacje kobiece, uniwersytety, instytucje badawcze, media, itp. Rekomenduje również rozpowszechnianie uwag końcowych we właściwej formie na szczeblu społeczności lokalnej, dzięki czemu będzie możliwe ich wdrożenie. Dodatkowo, Komitet zwraca się z prośbą do Państwa-Strony w sprawie rozpowszechniania Konwencji CEDAW, Protokołu Fakultatywnego, a także orzecznictwa i Ogólnych rekomendacji Komitetu wśród wszystkich zainteresowanych stron.

Ratyfikacja innych traktatów

48. Komitet zauważa, że stosowanie się przez Państwo-Stronę do dziewięciu głównych międzynarodowych instrumentów dotyczących ochrony praw człowieka¹ poprawiłoby kwestię korzystania przez kobiety z przysługujących im praw człowieka oraz podstawowych wolności we wszystkich aspektach życia. Dlatego Komitet zachęca Państwo-Stronę do rozważenia ratyfikowania Konwencji w sprawie ochrony wszystkich osób przed wymuszonym zaginięciem oraz Międzynarodowej konwencji w sprawie ochrony praw wszystkich pracowników migrujących i członków ich rodzin, których jeszcze nie są stroną.

Działania podejmowane w następstwie uwag końcowych

49. Komitet zwraca się z prośbą do Państwa-Strony o przedstawienie w ciągu dwóch lat pisemnej informacji na temat kroków podjętych w celu realizacji rekomendacji zawartych w paragrafie 17, podpunktach a) i b) oraz paragrafie 29, podpunktach a) i b) powyżej.

Przygotowanie następnego sprawozdania

50. Komitet prosi Państwo-Stronę o złożenie dziewiątego sprawozdania okresowego w listopadzie 2018.

51. Komitet prosi Państwo-Stronę o zastosowanie się do „Zharmonizowanych wytycznych dotyczących sprawozdawczości w zakresie międzynarodowych traktatów o ochronie praw człowieka, w tym wytycznych w sprawie wspólnego dokumentu podstawowego i dokumentów specyficznych dla danego traktatu” (HRI/MC/2006/3 i popr.1).

---

¹ Międzynarodowego paktu praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych, Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych, Międzynarodowej konwencji w sprawie eliminacji wszelkich form dyskryminacji rasowej, Międzynarodowej konwencji w sprawie eliminacji wszelkich form dyskryminacji kobiet, Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur i innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karaniami, Konwencji o prawach dziecka, Międzynarodowej konwencji w sprawie ochrony praw wszystkich pracowników migrujących i członków ich rodzin, Międzynarodowej konwencji w sprawie ochrony wszystkich osób przed wymuszonym zaginięciem oraz Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych.